

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ макъ

Голос
адыга

1923-рэ ильесым
гъэтхапэм
къышегъэжьагъэу къидэкъы

№ 84 (21813)

2019-рэ ильес

ШЭМБЭТ

Жъоныгъуакиэм и 18

ОСЭ Гъэнэфагъэ ИИЭП
къыхэтутыгъэхэр ыкчи
нэмькі къэбархэр
тисайт ижүгъотэштых

WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгеим икІэлэеѓъэдже ыкІи икІэлэпIу анахь дэгъухэм афэгушIуагъэх

2019-рэ ильесымкIэ «Адыгеим икІэлэеѓъэдже анахь дэгъу» ыкчи «Адыгеим икІэлэпIу анахь дэгъу» зыфиохэрэ шъолыр зэнекъокуухэм теклоныгъэ ыкчи хагъеунэфыкIхэрэ чыпIэхэр къащыдэзыхыгъэхэм тыгъуасэ къафэгушуагъ Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат.

МэфекI юфтихъабзэм хэлэжьа-
гъэх АР-м и Къэральго Совет
– Хасэм и Тхъаматэ игуадзэй
лашэ Мухъамэд, АР-м гъесены-

гъэмрэ шIенныгъэмрекIэ имини-
стрэу Клерэшэ Анзаур, муници-
пальне образованиехэм япа-
щхэм ашыщхэр, нэмькIхэри.

АР-м и Лышъхъэ пеублэ
псальэ къышызэ зэнекъокуухэм
къащыхагъэшчигъэхэм зэкIеми
игуапэу къафэгушуагъ. Ильес

пчагъэм къыклоцI республикэм
ипедагогическэ сообществэкIэ
мэхъанэшхо зиэ юфтихъабзэу
мыр зэрэштым, кIэлэгъя-

джхэм опытэу аIекIельымкIэ
зэхъожынхэм ыкчи яIепэIес-
нагъэ хагъехъоным зэрэфэо-
рышIэрэр кIигъэтхъыгъ. Мы
сэнэхъатым зищIэнныгъэ гъогу
езыпхыгъэхэм юфышо зэр-
дэкIэхъышо зэрхахырэх ги-
хъеунэфыкIыгъ. ЮфшIэнным
изхээшэнкIэ обществэр ыкчи
къэральго тэрэг IэпIэгъу къазэ-
рэфхъухэрэр кIэлэгъяджхэм,
кIэлэпIухэм зэхашIэнным мэ-
хъанэшхо иIэу республикэм
ипашэ ылъытагъ.

— Мы юфыгъом республикэм
мэхъанэшхо щеты, гъесэн-
гъэм иучреждениехэм янинфа-
структурэ дгъэпIтэным, ахэм
аIутхэм ясоциальнэ юфыгъохэр
зэшохыгъэнхэм тинаяэ тет. Мы
ильесым щегъэжьагъэу дгъэ-
цакIэхэрэ лъепкъ проектхэм
яшIогъэшхо къызэрэкIоштим
щеч хэльэп. Аш хэхьэ гъесэн-
гъэм исистеми. УФ-м и Прези-
дент къыдигъэкIыгъэ жъоны-
гъокIэ унашьом ишIуагъэкIэ
шIолырхэм, ахэм Адыгири
ашыщ, мы лъэныкъом хэхъоны-
гъэхэр яшIынхэмкIэ ахьщ тэ-
дээ къаIекIэхъащт. Гурит еджа-
пIэхэм, кIэлэцьыкIу IыгъыпIэхэм
яшIын ыкчи ягъецкIэжын непэ
лытэгъэкIуатэ, ауҗырэ шап-
хъэхэм адиштэрэ оборудова-
ниехэмкIэ зэтэгъэпIэхъэх. Аш
пIуухьащ мылькур щы, фе-
дералнэ гупчэри IэпIэгъу
къытфэхуу, таизэгурэло. Тапэки
къэгъэлъэгъонышIухэр тиIэнхэм,

(ИкIеух я 2-рэ нэкIуб. ит.).

«Адыгэ макъэм» иныбджэгъу лъапIэхэр!

ЖъоныгъуакIэм и 16-м щегъэжьагъэу и 26-м нэс фэгъэкIотэныгъэ зиIэ кIэтхэгъу уахътэу «Урысыем
и Почтэ» зэхищэрэр кIошт. Мы уахътэм къыкIоцI мэзи 6 кIэтхапкIэр къеIыхыщт ыкчи мыш фэдэ
уасэхэмкIэ лъепкъ гъэзетым шъукIэтхэн шъулъэкIыщт:

Индекс П 4326-рэ зиIэу тхъамафэм 5 къыдэкIырэм сомэ 742-рэ чапыч 26-кIэ.

Ныбджэгъу лъапIэхэр! Къызфэжьугъэфед мы уахътэр. ШъукIатх «Адыгэ макъэм».

Адыгейм икІэлэе гъэджэ ыкІи икІэлэпІу аناхь дэгъухэм афэгушIуагъэх

(ИкІеух).

КъыткІеххууххэхэр ліэужхэм шлэнгъэ куухэр алаклэптынхэм фэш зисэнхьат хэшыкышио фызицэхэ педагогхэр тищыклагъэх. Ахэм шъю шуащышио, бэкли тыкызэршущыгугырэр кышшосэло. Адыгейм икІэлэе гъэджэхэм ясэнхьат хэшыкышио зэрэфырялэм, сэнаущыгъэ зыхэль кІэлэцыкIуухэм ээрифэшуюашу юф зэрэдашээрэм ишыхьатэу щыт ильэс къес зэхашхээр зэнэкьюхэм ыкИ олимпиадэхэм ахэм теклоньтабэ къазэрэшыдахырэр. Ныбджэгу лъаплэхэр! Зэнэкьюхум гъэхягъэу щышшущыгъэхэм кІэлэцыкIуухэм джыри зэ сугу къыздеу сышууфэгушо. Аш шууигъэгушхозэ джыри нахь лъэгэпІе инхэм шууанэснэу, псаунгыгъэ пытэ ыкИ щылэкшэшу шъуиленэу сышууфэльо, — къыуагъ Күмпил Мурат къээрэгүйгэхэм закынтигъазээ.

Зэнэкьюхэм теклоньгъэр ыкИ хагъеунэфыкIхэрэ чыпІэхэр къащыдэзыхыгъэхэм АР-м и Лышхъэ афэгушуагъ, къалэжыгъэхэр аритижыгъэх. Адыгейм икІэлэе гъэджэ анахь дэгъу хуугъэ Мыекуупэ дэт гимназиу N 22-м тарихымкэ ыкИ обществоизнаниемкэ икІэлэе гъэджэ Алла Березинар. Теклоньгъэр къызэрэдихыгъэр къэзышыхьатыре дипломыр, ахьш шуухафтынэу сомэ мини 100-р ыкИ «Хрустальнэ пеликаныр» республикэм ипашэ ашт ритижыгъэх. Адыгеймкэ ильэс икІэлэпІу анахь дэгъу хуугъэ Джэдже районным ит кІэлэцыкIу ЫгыпІе «Радуга» зыфиорэм иофышIеу Оксана Карпенкэм дипломр сомэ мин 50 хууре ахьш шуухафтынрэ фагъешшошагъэх.

Зэнэкьюхэм хагъеунэфыкIуирэ чыпІэхэр къащыдэзыхыгъэхэм Тэхъутэмыкье районным

игурыт еджапІе N 15-м ублэпІэ классхэм якІэлэе гъэджэ Жанна Барышевская, Красногвардейске районным ит гимназиу N 1-м урысызэмрэ литературымрэкІе икІэлэе гъэджэ Евгения Дьячковам, Адыгэ республикэм гимназиум биологиимкэ ыкИ химиемкэ икІэлэе гъэджэу Лиана Жадаан, Адыгэхъалэ игурыт еджапІе N 5-м тарихымкэ икІэлэе гъэджэу Хъут Фатимэ, МыекуупэкІе кІэлэцыкIу ЫгыпІе «Маленькая страна» зыфиорэм икІэлэпІоу Анна Айсагуровам, Адыгэхъалэ икІэлэцыкIу ЫгыпІе «Василек» зыфиорэм иофышIеу Тішь Марзет, Мыекуопэ районным ит кІэлэцыкIу ЫгыпІе N 2-м икІэлэпІоу Тамара Пегливанян, гъэсэнгъэм иучреждениу «Жемчужина» зыфиорэм Красногвардейске районным итим иофышIеу Татьяна Лактионовам республикэм ипашэ

афэгушуагъ, дипломхэр ыкИ ахьш шуухафтынхэр артистыгъэх. АР-м и Лышхъэ ирэээнэхээ тхыл фагъешшошагъ Мыекуупэ дэт кІэлэцыкIу ЫгыпІе N 6-м икІэлэпІоу Ольга Кауринаам.

Иаще Мухьамэд гущыIэр зештэм, АР-м и Парламент идепутатхэм ацІэкІе зэнэкьюхум итим теклоньгъэр къащыдэзыхыгъэхэм, къихагъещыгъэхэм къафэгушуагъ. Сыд фэдэрэ уахъти анахь агъельэпІэр кІэлэе гъэджэ сэнхьатым рылажъэхэрэм тапэкИ гъэхэгъэшшохэр ашынхэу, кІэлэе джэкІо дэгъухэр ялэнхэу къафэлэшуагъ.

Гъэсэнгъэм исистемэ юф щызышхэхэрэм, аш иучрежденихэм зыпк итэу юф ашэнхынмкэ иэпилэгъушо къафэхуре АР-м и Лышхъэ зэрэфэрэхэр министрэу Кіэрэшэ Анауар къихагъещыгъ. Зэнэкьюхум итим теклоньгъэр ыкИ хагъеунэфыкI-

хэрэ чыпІэхэр къащыдэзыхыгъэхэм гущыэ дэхэбэ апигъохыгъ. Джаш фэдэу Адыгейм и Лышхъэ ишшэрылтикІе кІэлэе гъэджэхэм ялэжапкІе иструктуурэ зэрэгээпсыгъэм зэхъокынгъэхэр фэшыгъэнхэм юф зэрэдашэрэр, аш шуащэ къызэритыштыр хигъэунэфыкIыгъ.

2019-рэ ильэсийм икІэлэе гъэджэ анахь дэгъу хуугъэ Алла Березинам къээрэгүйгъэхэм ацІэкІе зэхахьем къыщыгушылагъ, зэхэшаклохэм, жюриим хэтыгъэхэм, профильнэ Министерствэм, анахьэу АР-м и Лышхъэ къафэрэзагъ. Мы тын лъапІеу къыфагъэшшошагъэм узэрэгүшхоштим даклоу пшъэдэкIижъихуши зэрэпилыр, ар тапэкИ къыгъэшшыгъэжынхэм зэрэпилыштыр хигъэунэфыкIыгъ.

ТХАРКЬОХЬО Адам.

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

ПсэолъакIэр къызэIуахыгъ

Компаниу «Леруа Мерлен» зыфиорэм тучаныкIе къызэрэзэуихырэм фэгъэхыгъэ мэфэкл зэхахьэ тигуасэ щылагъ.

Юфхъабзэм хэлэжьагъ АР-м и Премьер-министрэу Александр Наролинир, сатышыпІе гупчэу «Мега Адыгэя» зыфиорэм иэпилэкIоялоу Кетевана Коньковар, нэмийхэри.

2017-рэ ильэс итим къыща гъэжьагъэу сатышыпІе гупчэу «Мега Адыгэя» зыфиорэм гъэцкIэжынхэр щырагъэжьагъэх. Аш къыдыхэлэхытагъэу квадратнэ метрэ мини 106-рэ зэрыль псэолъакIэр ашынхэрэх, квадратнэ метрэ мин 25,5-рэ зэрыльхэм гъэцкIэжынхэр ашынхэрэх, машинхэр зыдагъэзүүт чыпІэкІе 1800-рэ агъэпсышт. Проектын итим къыдыхэлэхытагъэу сомэ миллиарди 2 пэлигъэхъагъ.

Фэшт. Аш къыдыхэлэхытагъэу юфшIепІе чыпІе минитуу фэдиз къызэуахышт. «Леруа Мерлен» зыфиорэм иофышIеу нэмийхэри нэбгырэ 200-кIе нахьыбэ хуущт ыкИ нэбгырэ 400-м кІэхьашт.

Проектын иалэрэ едэгыгъо итээцэкІе къыдыхэлэхытагъэу тучанэу «Леруа Мерлен» шыхвафу щыт иунакIе ыкИ объектэу «Лагуна» зыфиорэр ашыгъэх. Аш сомэ миллиарди 2 пэлигъэхъагъ.

— Адыгэ Республиком и Лышхъэу Күмпил Мурат ыцІекІе ыкИ сэ сцІекІе мэфэкл юфхъабзэм къеклонгагъэхэм шуфэс ясэхы, — къыуагъ А. Наролин.

— СатышыпІе гупчэу къызэуахыгъэм ишшуагъекІе юфшIепІе чыпІэхэм япчагъэ нахьыбэ хуущт, чыпІе ыкИ шъольыр бюджетхэм къархьэхэрэ хэбзэхахьем аххьошт. Компанием тапэкИ гъэхэгъэшшохэр зэришыштим, цыфхэр ыгъэрэзэнхэм зэрэпилыштим сицыхъэ тель.

Нэужым мэфэкл шыкIем тэтуу лентэ плъижыр зэпаулкыгъ ыкИ юфхъабзэм хэлажъэхэрэр зэгъусэхуу тучаныкIэр къаплыхъагъ.

ГҮӨНЭЖЫКЬО Сэтэнай.
Сурэтыр Ёшынэ Аслын тырихыгъ.

Искусствэр — тибаинигъ

Непэ — музейхэм ячэш

Шэнышу зэрэхъугъэу, «Музейхэм ячэш» зыфиорэм юфхъабзэр Адыгэ Республикэм имузейхэм непэ ашыкIошт.

КъокыпІэм щыпсэхэр лъэпкхэм яискусствэхэмкэ Къэралыгъо музеуу Мыекуупэ дэтым мафэм сыхьатыр 1-м къыщыи углагъэу 10-м нэс зэлукIэгүхэр щызэхашштых. СурэтышIеу Нина Буденнэм, ашгэ шэу Бэчкъянэ, Стайшы Юрэ иофшIагъэхэм, нэмийхээм афэгъэхъагъэ къэгъэлэхонхэр зэхашштых. Искусствэм илэпэласэхэр

къырагъэблэгъэштых. КІэлэцыкIу-ныбжыкIе зыгъэсапIеу «Пластилиним» икъэшшуаклохэр, орэдийхэу Цышэ Зарет, Хуублэ Эльдарэ, фэшьхаяфхэр концертим хэлэжьэштых.

Республикэм и Лъэпкь музей шэнгэйхэм иофышIе шыхьаалу Тэу Аслын тышигъэгъозагъ Хэгъэгү зэошхом, композиторэу Тхьабысым

къырагъэблэгъэштых. Къырмызэ, шэн-хабзэхэм, тарихым яхылпэгъэ къэгъэлэхонхэм юф зэрэшштых. Иэпэласэхэм сурэтхэр ашынхэрэх, ныбжыкIэхэм зэлукIэгүхэр адьрятэштых, концертим гъэшшэгэйон хуущт.

Музейхэм ашынхэрэх юфхъабзэхэм ыпкIе амьтэу искунствэм пышагъэхэр яптыштых.

САХИДЭКЬО Нурбый.

Адыгэ Республикэм щыпсэухэу, ихъакIэхэу лъытэнгъэ зыфэтшIыхэрэр!

Я XIX-рэ лъэшIэгүум щылэгъэ Кавказ заом хэкодагъэхэм афэгъэхыгъэ шынгъо-шIэжь Мафэр 2019-рэ ильэс итим юфхъабзэм и 21-м Адыгейм щыхагъэунэфыкIошт.

Мыекуупэ культурэмкэ икъэлэх парк дэжь сыхьатыр 18.00-м къызырагъэжьэнш, Зыкыныгъэмрэ Зэгурьононгъэмрэ япчагу нэс цыфхэр жууѓэу зэхэтхэу урамым къырыклоштых.

Я XIX-рэ лъэшIэгүум щылэгъэ Кавказ заом хэкодагъэхэр агу къызыща гээхэй шынгъо-шIэжь Мафэр фэгъэхыгъэ митинг-реквиемрэ Зэгурьононгъэмрэ япчагу сыхьатыр 18.30-м щырагъэжьэнш.

Юфхъабзэм шуухэлэжьэншуу шуукъетэгъэблагъэ.

Зэхэшшэкю комитет

ЗэлъашIэр сурэтышIыр щылэжьэп

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ Хэгъэгү зэошхом иветеранэу, республикэм щызэлъашIэрэ сурэтышIуу Филиппенко Петр Денис ыкьюм ильэс 94-м итэу идүйн зэрихъожыгъэм пае щымылэжьим игүпсэхэмрэ иахылхэмрэ афэтхуаусыагъ.

Филиппенко Петр Денис ыкьюм ильэс 17 нахь ымыныбжьэу заом луухэгъагъ, флотым къулыкъур щихыгъ, зэо зэфэшхъафхэм ахэлэжьагъ, къэралыгъом медальхэмрэ орденхэмрэ аш къыфигъэшшошагъэх. Краснодар дэт художественне училишт къызэуу нэужым Мыекуупэ юфхъабзэм илэхэлжыгъагъ. П. Д. Филиппенко ислуртхэр Кавказым, игүпсэ Адыгейим, къоджэ псэупIэхэм, заом фэгъэхыгъэ гуькэлжыхэм япхыгъагъэх. Адыгэ тхаклохэм ашынхэрэх, къыдыхэлэхэм ислуртхэр къадэхъэгъагъ. Опсэуфэ сурэт къэгъэлэгъонхэм, экспозициехэм ахэлэжьагъ, Адыгейим имузейхэм яфонхэм аш иофшIагъэхэр ачIэлхь.

Ліхъужхэм ашымыгъупшэнэу

«Ліхъужхэм ипарт» зыфиорэ Урысые гъесэнгъэ проектын диштэу гвардие полковнику Михаил Шемякиным (Къэрданэм) и Ліхъужь партэ я 41-рэ Краснодар гурит еджаплэм кыщызэуахыг.

Ліхъужхэм ыцэ шылыкъэр Къэрданэ Фейзулах, Къэбэртэе-Бэлъкъарым кыщыхууг, ибэу кызэнэм ятэ ишъөгүгъэу, урыс офицерэу Петр Шемякиним ылгужыгъ, ылъэ-куваци ритигъ, ыцэ зэблихууг. Граждан ыкы Хэгъэгу зэошхом эхм ахэлжагъ, алэр орденыр ильэс 13 ыныбжъэу кыфагъэшьошгъагъ. Фэдэ ліхъужхэм итарихъ ящисэтхэйлэу нахь егугъухээ еджэнху ныбжыкъехэр зэрэкигъэгушштхэм имызакъоу, проектын патриотическ мэхъанэ куу хэль. Къэллэджахкъохэр якъэралыгъо, ячыгу шуу алъэгүнум, щысэ зытепхын фэе тарихыр, цыфхэр альэлъепнхэм фенгъ. Еджаплэм ипашу Ирина Алютовам щыублагъэу Партын икъызэуухын хэлэжагъэхэхыакъехэм зэкэми ар хагъэунэфыкыгъ.

Иван Пронин: «Заом хэлжагъехэр ліхъужхэху тиэхэр тицгъупшхэх хүүштэп. Михаил Шемякиныр ахэм зэу ашыц. Псэемыблэжъэу зэуагъэ, теклоныгъэм ылсэ хильхагъ. Зэльшэрэ дээжоплэу Жуковым хотуу хэгъэгүр кыуухумагь. Зэо ужми ильэс пчыагъэхэм Краснодар щыпсэгүр, ишынэнгъэгъэ гъогу зеухум, мыш щагъэтыллыжыгъ. Фэдэ ліхъужхэхэр ныбжыкъехэмкэ щысэтхэйлэшүх».

Ліхъужхэм ильфыгъехэр

Фэдэ юфхъабзэ еджаплэм щизэхэгъэнэир зыгу къэкигъэр ильэс 54-кэ узэклэбэжъем мэ мы гурит еджаплэм къэзыуигъэу, джы Краснодар иветранхэм юбштэнэ организац хэтэу Иван Пронинир ахэр. Еджаплэм икъэлэгъаджэхэм Ишыгъэу афхэхүүзэ ишыкагъэхэх тхыльхэр агъэхъазырыгъэ.

Иван Пронин: «Заом хэлжагъехэр ліхъужхэху тиэхэр тицгъупшхэх хүүштэп. Михаил Шемякиныр ахэм зэу ашыц. Псэемыблэжъэу зэуагъэ, теклоныгъэм ылсэ хильхагъ. Зэльшэрэ дээжоплэу Жуковым хотуу хэгъэгүр кыуухумагь. Зэо ужми ильэс пчыагъэхэм Краснодар щыпсэгүр, ишынэнгъэгъэ гъогу зеухум, мыш щагъэтыллыжыгъ. Фэдэ ліхъужхэхэр ныбжыкъехэмкэ щысэтхэйлэшүх».

Ліхъужхэм ильфыгъехэр

— зэльшэрэ сурэтышэу Михаил Шемякиним, Къэрданэм, ыкы аш ышыпхуу яупчыгъыгъэх ыкы Изын къалахыгъ. Гурит еджаплэм ипашу Ирина Алютовам къызэриуагъэмкэ, яеджаплэм фэдэ юфхъабзэр аперэу щизэхэшэнэу хъугъэ ыкы «Ліхъужхэм ипарт» къэллэджахкъохэм имызакъоу къэлэгъаджэхэм япшэдэкъыж къеэты.

Мэфэк юфхъабзэм къырагъблэгъагъехэм ашыцгъэх Адыгэ Республиком ылъэныкъо-кэ — тыгъэкъоюлэп лъэпкъхэм яискусствэ икъэралыгъо музей и Темир Кавказ къутамэ ипашу Кушу Нэфсэт, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республиком ылъэныкъоюлэп мыйлькукъэ Ишыгъэгъэ фэхъугъэу, Къэрданэхэм яллакъо ишыклоу, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республиком и Правительствэ и Тхъаматэ игуадзэу Къэрданэ Мурат.

Къэрданэ Мурат: «Ліхшэу тицгъупшхэх хүүгъэ лацъюм къыхэ-кыгъэ ліхъужхэм ишлэж агъэлъаплэу мыш фэдэ юфхъабзэ дахэ зэрэхэхагъэр. Непэ тарихым къыханэрэр къыкъэлъыкъошт ліхъужхэм анэсющт. Ліхшэу ишапхъэу, ныбжыкъехэмкэ щысэтхэйлэшүх зэрэштим имызакъоу, тишшолырхэр зэрепхых, зы бын-уна-гью къэралыгъом ишыфхэр зэрэгшэлльжых. Джаш фэд ныбжыкъехэр зэрэппунхэ фэе

щысэхэр. Непэ ар къыдэхху-гэш, тигуап!»

Яллакъо щыщ ліхъужхэхыр агъэлъаплэу фэдэ юфхъабзэ яеджаплэм зэрэштим ишыгъэхэхэм афэрэзэхэу, ар къэзүүшхэхтэй тхылтыр Къэрданэ Мурат еджаплэм ипашу Ирина Алютовам ритижыгъ. Ліхъужхэм ипартэ къэрэхтэй сурэтхэр зытыраагъэхыгъэх.

Къэрданэ Мурат ыкы еджаплэм ипаше апе Ліхъужхэм ипартэ дэтысхагъэр, нэүжум я 9-рэ классым икъэллэдэжэхко

анаах дэгүүхэу Тигран Арустамян ыкы Александра Демянник ахэм ачыплэ аубытыгъ.

Нэужим мэфэк и м къеколлагъэх хака кэхэм ашыцхэр Михаил Шемякиныр, Къэрданэхэр зэрысыгъэ унэу урамму Коммунаровым тетым ишлэж пхъэмбгүү, Фелициным ыцээзыхырэ музеим Ліхъужхэм идзээхэлтил ялако, ибгэхальхэу чэльхэр зэрэгэлэгъу гэх, ишхээгъусэрэ ежырыре зыщычалхажыгъэх къэлэ къэхалъям дэт саугэйтим къэгъагъехэр къэрэхтэй тхылтыр Къэрданэ Мурат еджаплэм ипашу Ирина Алютовам ритижыгъ. Ліхъужхэм ипартэ къэрэхтэй сурэтхэр зытыраагъэхыгъэх.

ТЭУ Замир.
АР-м изаслуженнэ журналист.

Пенсиехэр

Цыфхэм аIукIагъ

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Къутамэу АР-м Ѣызэм ипашу Къулэ Аскэрбий джырэблагъэ Мыекъонэ районым Ѣызэу цыфхэр ригъэблэгъагъэх.

Пенсиехэм ягъэнэфэн, зынбжь ильэс 80-м нэсигъэ пенсионерым ахъщэ тыхнхэу къыфакъохэрэм якъэлъытыкъыжын, пенсиер къыкъэзьгъяхъэр, гүшүэм пае, банкыр, зэблихуугъэмэ, графики зэхъокынгъэ фэхъуущтмэ, пенсион зэрэхаубыгъырэм шапхъеу пылтыр арх къеколлагъехэр зыгъегумэкъыщтигъехэр.

Пенсионерым зынбжь ильэс 80-м нэсигъэ иленис къыхэхъощтим къыкъэзьгъехэр бэрэ къыхэхъэ. Къулэ Аскэрбий зэрэшигъэзьгъозагъехэмкэ, цы-

фым зынбжь аш нэсигъээ страхованиемкэ пенсиеу фагъэуцурэм тегъэхьогъэ гъэнэфэгъэ ахъщэ тыхнр къаалты. Страхованиеюкъэ пенсиеу нэбгырэ пэпчь фагъэуцурэр зэфэшхъяф, ар лэжаплкъ, ильэс юфшагъэу, балл пчыагъэу илхэм ялтыгъэ. Гъэнэфэгъэ ахъщэ тыхнэу аш къыдатырэр непэ сомэ 5334-рэ чапыч 19-рэ мэхъу. Ныбжь ильэс 80 зикъукъ, джыри аш фэдиз къытагъахъо. Аш пае пенсионерым ліхэу тхыль ытын ишыкагъэп.

Пенсиер къыкъэзьгъозагъехэр

пенсионерым зэблихуумэ юфым хэхъуащтим Къутамэу ипашэ джэуап къыритыгъызэ, пальэу

къызщахыщтими зэхъокынгъэ зэрэфхуащтир къыуагъ.

Пенсиехэм зэрахаубыгъырэ

шапхъэхэм ашигъэтузэхээз, законым къызэрэшьдэлтагъэм тетэу, хыкумым рихъуаагъэр зэрэйт хылтым (исполнителный лист) къылкырыкъихээз процент 50-м шомыкъэу зэрэхайбытыкъырэ къыуагъ. Зынбжь имыкъуагъэм алиментэу фэклоштим, цыфым ипсауныгъэ зэрарэу ехигъэ хуугъэм, унагъор зыыгъыгъэр дунаим зэрхэхыгъэм, бзэджэшлагъэу зэрхэхыгъэм апкъ къикыкъэ зэрар зышыгъэмэ афэклоштим апае зыхыкъэу хаубытыкъын фитых.

Цыфхэр къеколлагъэхэр яупкэхэм зэхэуугуфыгъэу джэуапхэр Къутамэу ипашэ зэраритыгъыгъэм ліхшэу ыгъэрэзагъэх.

Нэбгырэ 17500-мэ къафальйтэжъыгъ

Къэралыгъо социальнэ Ѣызгъум ыкыи узэрыисэн пльэкъищт ахъщэ анаах макъэм афэгъэхыгъэхэх федеральнэ законхэм зэхъокынгъэхэу афашигъэхээм адиштэу, пенсионерхэр социальнэ пенсие къызэрратыхэрэм ахъщэ тедзэу афа-гъэуцурэм икъэлъытэнкэ шапхъэхэр зэблихуугъэх.

Нахыпекэ индексации ужим пенсионерым ахъщэ тедзэу мазэ къэс къатырэмрэ къахахъо-щтыгъ, ау социальнэ ахъщэ тедзэр нахь макъэ хуущтыгъ. Аш пае къыкъыкъэ ар къызэрратыхэрэ пенсионерхэм япен-сие индексации ужим зыпари

зэхъокынгъэ фэмыхъоу къыхъэхъоштыгъ.

Джы социальнэ ахъщэ тедзэр и нэмыкъ къэралыгъо Ѣызгъэгъо страхованиемкэ пенсион къыдатыхэрэр апэралшэуу пенсионерир зэрэпсэн ылъэкищт ахъщэ анаах макъэ субъектим

щагъэнэфагъэм къагъэхъанхэшь, нэужум индексации къыщыдэлтагъэм фэдиз къафыхъэхъошт.

Шэпхъакъэхэм ильэсэн тызыхэтим ишылэе мазэ и 1-м къыщыублагъэу къадыхэлъытагъ. Аш фэш нахыпекэ индекса-

цихэу Ѣылагъэхэр хагъэхъагъэх. Шыгуу къэдгъэкъыжын, Ѣылэе мазэм и 1-м юфшагъэм тумытхэ пенсионерхэм япенсие проценти 7,05-кэ къаалтыгъ, мэзэе мазэ къэс атырэ ахъщэ тыхнхэм проценти 4,3-рэ къа-хэхъуагъ, къэралыгъо бюджетим къыхъэхъигъэу къатыхэрэ пенсионерхэм мэлъылфэгъум проценти 2-кэ къаалтыгъ.

Федеральнэ социальнэ ахъщэ тедзэр къыратэу, иленис фы-къалтыгъыжыгъэу исыр нэбгырэ 17500-рэ мэхъу.

Жъоныгъуакэм и 19-р СПИД-м иллыкыгъэхэм я Дунэе маф

Нэбгырэ 31-мэ къахагъэшыгъ

Жъоныгъуакэм ияшэнэрэ тхъаумафэ зэрэ Дунаеу СПИД-м иллыкыгъэхэм я Дунэе мафэ хагъенэфыкы.

Мы узыр зиэхэу псэухэрэм тынаэ атетыдзэнэу, зидунай зыхъожьыгъэхэр тыгу къэдгээ-кыжынхэу ары йофтхъабзэм шыэрьильзэу илэр.

ООН-м и Объединеннэ программэ къизэртийрэмкэ, 2017-рэ ильэсүм ВИЧ-ыр ялэу нэбгырэ миллион 36,9-рэ агъенэфыгъ, ахэм ашыцэу миллион 35,1-рэ зыныбжь икъугъэ, нэбгырэ миллион 1,8-р ильэс 15-м емыхъугъэ кэлэццыкүх.

Непэр мафэм ехуулэу Урысые Федерацием ВИЧ-ыр ялэу нэбгырэ 1007369-рэ щэпсэу, нэбгырэ мин 300-м ехуумэ ядунай ахъожьыгъ. 2018-рэ

ильэсүм къэралыгъом мы узыр нэбгырэ 85995-мэ къафыхагъэшыгъ.

Урысыем ит Федеральнэ СПИД-гупчэм къизэртийрэмкэ, зы мафэм нэбгырэ 250-м фэдизмэ ВИЧ-ыр къязы, нэбгыри 100-м ехуумэ ядунай ахъожьы.

ВИЧ-ыр къизыхагъэшыгъем къыщегъэжъагъэу Адыгейим мы узыр ялэу нэбгырэ 1153-рэ агъенэфыгъ. 1997-рэ ильэсүм къыщегъэжъагъэу мыр къизэткыгъэ нэбгырэ 300 ушхьагъу зэфшэхъафхэм апкъ къыкыкэ ядунай ахъожьыгъ.

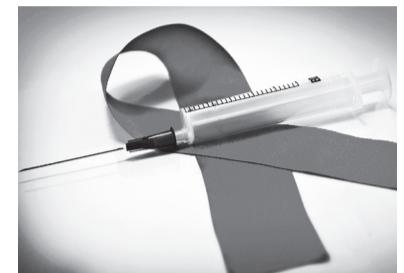
Блэкыгъэ ильэсүм республикэм ВИЧ-ыр апэрэу нэбгы-

ри 137-мэ къахагъэшыгъ, ар 2017-рэ ильэсүм егъешагъэмэ, нэбгыри 5-кэ нахь макл. Мыгъэ иапэрэ квартал мы узыр апэрэу нэбгырэ 31-мэ къахагъэшыгъ, 2018-рэ ильэсүм мыш фэдэ иухатэ нэбгырэ 43-рэ агъенэфыгъагъ.

Мыгъэ иапэрэ квартал ВИЧ-ыр зиэхэу нэбгырэ 634-мэ диспансерым ашылэгэлтэх, нэбгырэ 367-мэ антиретровируснэ терапие афашы. 2019-рэ ильэсүм иапэрэ мэзиш ВИЧ-ыр зиэхэу бзыльфыгы 4-мэ сабый къафехъугъ.

СПИД-м иллыкыгъэхэм я Дунэе мафэ шыэрьильзэу илэр ильэс эзкэлэлъыкхэм зэхъокырэп. Мыш иллыкыгъэхэр тыгу къэдгээжъынхэу, узыр хэти къынэсүн зэрильэкъыштэм тегупшиясынэр ары. ВИЧ-ыр къизэткыгъэхэр цыфых. Ахэм адэр пстэуми афэдэу юф ашэн, щынэгъээм щыщхэу псэунхэу фитынгъэ ял.

Мы мафэм къыдыхэлъытаа тээу ятфэнэрэ Урысые йофтхъабзэм «Стоп ВИЧ/СПИД» зыфиорэр зэхашэ. Жъоныгъуакэм и 13-м къышыублагъэу и 19-м

нэс ар тикъэралыгъо щыклошт. Йофтхъабзэм шыэрьильзэу илэр СПИД-м къышыдыхынхэ ыльэкъыштхэ гумэкыгъохэм цыфхэр ашагъэгъозэнхэр, аш зызеришьомбгурэ шыккэр алъагъэсэныр, япсауныгъэ изытет, апкыышол нахь льыплъэнхэм фашэнхэр, фагъесэнхэр ары.

Йофтхъабзэр клофэ ВИЧ-инфекциехэр апкыышол хэлхээ мэ къэзигъэлэгъошт тестирование пкэ хэмийльзэу шлоигъонгъэ зиэхэу пстэуми афашыгъ. СПИД-м ыки зэпаахэрэ узхэм апэуцужыгъэнэмкэ Гупчэм нахь игъэкотыгъэ къэбар хэти Ѣигъотын ыльэкъышт.

СПИД-м ыки зэпаахырэ узхэм апэуцужыгъэнэмкэ Гупчэм иврач шъхьаэу Л. В. МАРТЬЯНОВА.

ИшIуагъэ зэрагигъэшыгъэм

пылъ

Цыфым сэнхьатэу зэрылэжъэштыр ицыкыгъом къыщегъэжъагъэу ыгъэнэфагъэу ыгукэ пэблэгъэ юфшэнэм ыту зыхъукэ, зыфэгъэзагъэр къехыльэкъырэп, ыгъэрэзэу егъэцаклэ. Гүшүэгъэу сзыфэхъу гзыльфыгъэм иофшэн гухахъо хигъутатэу зэригъэцаклэрэр апэрэ та��ыкым къышызэхэсшлагъ.

Цыкly Roz медицинэм зыхъэтэр ильэс 40 хъугъэ. Уахьтэу юф зишлэрэр маклэп, ау

зыфэгъэзагъэр лъэныкъом езэжъыгъэп, мафэ къэс ыгу зэхъигъэу иофшланлэ къеклюаллэ.

— Джыри сицыкыгъу цыфмэ ыэпилэгъу сафэхъу, сишуагъэ язгъэкы сшлонгъо медицинэр къызыхсэхым, — къеуатэтигүүгъэгъу. — Сыгу искубатэгъэ гухэлтыр зэблэсхъужьгъэл, гуртыт еджалэр къызысэхым, Рязанске медицинэ институтын сицыхъагъ.

Цыкly Roz санитарнэ-гигиеническэ факультетыр ары къуухыгъэр. Исенхъаткэ врач-профилактик ыкы эпидемиолог. Роспотребнадзорым и Гъээорышлаплэу АР-м ёшыэм икъулыкъу ильэс 20-рэ тигүүгъэгъу юф ѿшилгъ. Нэүжым зыфэгъэзэгъэ лъэныкъор зэблихъугъ, СПИД-м ыки зэпаахырэ узхэм апэуцужыгъэнэмкэ Гупчэм иврач шъхьаэу иофшэн пидзэжъыгъ.

2002-рэ ильэсүм къыщегъэжъагъэу тигүүгъэгъу ыпшээкээ зигүгүу къышытшыгъэ Гупчэм иофиши. Шыэрьильзэу илэр ма-кэп, ау анахь шъхьаэу къы-

хигъэшырэр профилактикам ыльэнхъоклэ юфшэнхэр зэхэшгъэнхэр ары. Районхэм юф адашлэнхэр, тхаплэхэр гъэхъазырынхэм Розэ афэгъэзагъ.

Сымаджэхэм пешшорыгъэш юфшэнхэрэу ящылагъэр къафэсэуатэ, упчэжъэгъу сафэхъу, — игушынэ лъягъэклиятэ Цыкly Roz. — Сыд фэдэ упчэ ялэу Гупчэм зыкыфагъэзагъэм, джэуапынчэу чэкъыжхэрэп. Нэбгырэ пэпчътишуагъэ едгээжъынным тыфэхъазыр. Цыфыр сымаджэм ишлэрэп. ВИЧ-ыр илэмэ лъяр ары къэзигъэлэгъяарэр. Аш пае республикэм ѿшсэхээрэм улъякуныр ашынэу тигүүгъэгъу. — Ыпкэ хэмийльзэу сымаджэм телазэ. Мы узыр къызэутэгъэгъэм ишлэгъу зэришылагъэм ыгукэ еуцоплэн, диспансерым иучет хэуцон фое. Ау ар бэмэ къин къащхэу. ВИЧ-ыр зэрлээр зэхашлэнхэр щечигъу афэхъу. Шыипкээ, аш еуцоплэнхэр ишлэхэу ѿштэп, ау медицинэ ишлэгъу нахь псынкэу къызлэклагъахъэ къэс къагъашштэм хэхъо.

Гъонэжъыкъо Сэтэнай.
Сурэтым итыр: Цыкly Roz.

Нысэклибэмэ бын ахехы хэхважьы.

(Бгъашхъо).

Хъеклэпэ бзыу, бзыужь кэ-пэф.

(Къандж).

Чэшырэ мыгупсэф, мафэрэ зы чыпэ имыкы.

(Чэшбзыу).

Чыгым еулы, хамалуухэр къихеши.

(Пхъэулы).

Иэмэ-псымэнчъе унэ зышырэ.

(Къолэбзыу).

ГушыГэжъхэр

Амкыышъэ пхъэккутапэ зыредэз.

Бгъэр бэрэ омэ, ытамэ мэкутэ.

Бгъэжъыр чэтыжъыемэ чыпэ нэкыям къаштитебанэ.

Бзыу лъакъо къупшхъэ хахырэп.

Бзыуми набгъо ашы.

Дышъечатри мэкэццы.

Джегутом лыхъужь, зэо-

гум жынтыу.

Кукуум ыцэ реожы.

Къанджым нэ зыратым напцэ ылохыгы.

Къолэжъхэр зыдебанэрэм лы дэл.

Къолэж пэтээ ишырмэ «фыж ыцкылакэ» яджэ.

Куалэр лы зыщигъотырэм щэфарзэ, оркыжыр былым зыщигъотырэм щепсыхы.

Къэрэум ёыр имылэмэ зы бзыу.

Мэлахъор дэимэ, мэлхэр цундыми ехых.

Ныбгъуклакор бгъасэм хъасэр ипплап.

Цундыхъими ишыр шодах.

Страусым ышхъекуц нахынэнэ нахь ин.

Адыгэ къэIуакIэхэр

Дикие птицы Къолэбзыухэр

Аист — псыхау

Беркут — мэлыхъбгъэжь
Буревестник — хыбзыу
Вальшинеп — сыр-сыр
Вертишейка — чыгуушьхъапс

Воробей — бзыу, пхъэшьхъаклэбзыу

Воробушек, птенец — бзыущыр

Ворон — цунды

Ворона — къолэжь, къуагь

(каб.)

Вороненок — къолэжъщир

Галка — къуанчэ

Горлица, дикий голубь — мээтхарьку, тхарькуолэ, губготхарьку

Глухарь — бзыудэгү

Горихвостка — бзыукэллэ

Горная птица — къушьхъэчэт, къурш джэд (каб.)

Горный орел — бгъэжь, къушьхъэ бгъэжь, къуршыбгъе (каб.)

Грач — къуалэ

Дикая утка — псычэтэл, псы бабыщ (каб.)

Дикий гусь — къазлэл

Дичь — къолэбзыу

Дрозд — анэбзыу, бзуупцэ (каб.)

Дрозд серый — бзыушхъу
Дрофа — дудакъ
Дятел — пхъэулы, пычач, жыгуулы (каб.)

Жаворонок хохлатый — бзыухъакуаку, огунэбзыу, гъошьбзыу

Журавль — къэрэу, къру (каб.)

Золотистая щурка — нэпкьбзыу

Иволга — пчэндэхъугъоль

Каменка — бзыукэллэ

Каменка-плясунья — бзыушхъэшьеш

Козодой — пчэнкшьешу

Коноплянка — бзыухъэл

Коростель — мэкүпэчэт

Коршун — бгъэ, хашхъобгъэжь, къашыргъэ (каб.)

Крапивница — мамкышь, пэнкэчч, шыпсыранапль бзу (каб.)

Краснобрюхая горихвостка — къамзэкбзыу

Красношапочный вьюрок — хэдэжбзыу

Кряква — мэзпсычэт, мэзбабыщ (каб.)

Кукушка — кукуу, кыгугу (каб.)

Кулик — пшахъо джэд (каб.)

Куропатка — анэу, мэзанэжь

Ласточка — пцашхъу

Лебедь — хадэкъаз, къуу (каб.)

Летучая мышь — пхъэпшы-
расьбу, чэшбзыу, дэзыгъуэнэф (бзунэф) (каб.)

Лунь — жыыец

Мухоловка — бэдзэубыт

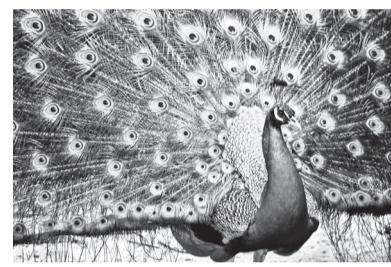
Нырок — куракушь, псы ба-
быщ (каб.)

Орленок — бгъэжъщир

Осоед — къэцгъонэш, хъэ-
дэзыгъуэнэхуэльэ (каб.)

Охотничий сокол — бгъэлас

Павлин — дышьчэт, щилэчэт

Пеночка — ныбгукэшьу

Перепел — ныбгуклаку

Попугай — дыдыкъуш

Пташка — бзыужьш

Свиристель — мэзкэгъадж

Серая куропатка — губгэ-
чэт

Синица — къэбыцлац, цыжь-
дадэ (каб.)

Скворец — пчэндэхъу, бжэн-
дэхъу (каб.)

Снегирь — осышхъэбзыу,

бзыупэкъых

Сова — тыгурлы

Сойка — мэзкъандж, хъуу

Сокол — чэтыжъихъбгъэжь,

къаргъей (каб.)

Соловей — амкышь

Сорока — къандж

Степной орел — мэкүхэ-
шьобгъэжь

Степняк, степной орел —
бгъашьэ

Страус — мэхъшэбзыу

Стриж — хъэбзыу

Сыч — кукумяу, кукунау

(каб.)

Трясогузка — кэгэшьушкуашу

Удод — темэнчэт, хъэрхъуп

(каб.)

Умная большая птица

(обычно встречается в адыгей-
ских сказках) — самгур

Фазан (самец) — мэзатакъ

Фазан (самка) — мэзчэт

Филин — жынтыу, тынтууж

Цапля — поыхэонэшьу

Цесарка — мысырчэт

Чайка — псыклакэ, хытхъэры-

куэ (каб.)

Черный дрозд — бзыупц

Чиж — чырачыу

Шилоклювка — псыкуюакъо

Щегол — джэнэтбзыу

Шурка — бжъэшхы, үүфэ бзу

(каб.)

Ягнятник, беркут — шын-
нэхъбгъэжь

Ястреб — бгъашхъо

Хырыхыхъэхэр

Адрамыдабз, къырымыбзэгу.

(Пцашхъу).

Атэксэ лыд, янэ пкэгъуал.

(Дышъечэт).

Гъогуабгъо лынэн лабгъо

хэль.

(Ныбгуклаку).

Мафэрэ зеушъэфы, чэшырэ

мэкъуртэ.

(Тыгурлыгъу).

амкыышъэм бэджэжъыер шьоф нэклэу мэзи куанди зэрымытим ыщагь. Гъо-
губгүм дэжь къамзэгутэхъэшхо горэм рищали ыуагь:

— Мыр зэбгырыхьу машэ шы.

Бэджэжъыем къамзэгутакъэр зэбгы-
ритхьуу машэ ышыагь.

— Джы мы машэм игъуалхъу, —
ыуагь амкыышъэм.

Бэджэжъыер машэм игъолхъагь. Үкіэ нахь къымыгъанэу ятээр мыдэрэм ты-
ритэхъожьириуагь:

— Зымыгъэссыеу щилэ!

Еж аш пэблагъэу языбгукээ тывсы-
гээ. Үкисээзэ зэппльэм, хаджакшохэр ауж ихтэй шаклохэр къаклохеу ылтэгүг. Арыти, амкыышъэм орэд къылоу, пкэ-
тэ-лъатэу, ытамэхэр къыгүигъэлэлэу, ятээр эзэипхъеу фежьагь.

— Сыдэу бзыу цыкыл чэф мыр! —
алы зилэлжыгъээр зэрагъашэл ашоюгъо шаклохэр къамзэгутакъэм къеклонлагъэх.

ЖъоныгъуакIэм и 18-р – музейхэм я Дунэе маф

Тарихъ куум иухъумаклох

Үильэпкъ ышхъэ ёпхыгъэр зэкіэ – ичіыопс зыфэди, итарихъ чыжыи, благыи, инепэрэ мафэхэри зэхэугуфыкъыгъэу пшлэнхэмкіэ музейхэр Ыэпылэгъушүх.

Адыгэ хэку музейр 1925-рэ ильэсүм зэхажэгъагь. Ау ашыпалокіэ, 1908-рэ ильэсүм, къытешшэкыыгъэ дунаим лъыпльэнхэр, аш ишъэфхэр зэгъэшшэгъэнхэр зикласэхэм «Общество любителей природы» зыфиорэр зэхажэгъагь. Игъорыгъо, нэмүкі гухэль гъэнэфагъэхэри къеуцугъэх, ахэм къапкъырыкыгъ лъэпкъым музей илэ зэрхъугъэри. Музей юфигъо иныр зыпшъэ ифагъэхэр тарихълэжъэу, этнографеу, Адыгэ хэку музеим изэхэцакоу Наурзэ Ибрахымээр мы улчэмкіэ аш улчэжжэгъ фэхъугъэ БрантI Зэчэрье-хъаджэмрэ. Улчэм уфэсакъэу къеуухъумэн зэрэфаэр мы нэбгыритуми дэгъою къагурыоцтыгъ; акылылкъулайкіэ, зэупчыжъ-зэдэлжъэр хэльэу музей зэхэцэним фежъагъэх ыкIи аперэ адыгэ музейр агъэпсыгъ. Лъэпкъ Iешшагъэхэр, лъэпкъ шэн-хабзэхэр, зеклокіэ-зэхэтыкіэхэр къыриотыкіхеу ар зерашыщтым лъешэу дэулэгүхэх. Ехъ БрантI Зэчэрье-хъаджэм ыIешшхыитлукіэ ышыгъэунэгъо хъызмэт фэло-фашшэхэмкіэ пкъыгъохэри, нэмүкі IэрышI пкъыгъохэу лъэпкъым ишылацкіэ епхыгъэхэри етлупщи-

фэшъхъафэу унэгьо IoфшIэныбэшыку зэкIэтымкэ зэшIуахыщтыгэ.

Ежь адыгэ хъульфыгъэм игъэпсыкіэ-шыкы, ишъуashi мэхъанэ ялгъ: лы фэдэм адыгэ шъушашэр – цыер, адыгэ палор, тыжъын бгырыпх дэгъур, шъо щырыкъу лъэшъхъэ кыыхъэхэр апэрагъэх. Бзыльфыгъэхэмкъи адыгэ шъошэ-тепльэм сыйдигъуи, уасэ фашыштыгъ: лэ нэссыръэр

зыгыпэхэр дыштээндэкээ зэлтэй-
кэгъягъэр зыщыгь пшьашьэр е-
бзыльфыгъэр лъэшэу бжыши-
шыклашюу къэльагъоштыгъ.
Аүзэ ежь адигэхэм ильес-
минхэм зэуягъэкэгъе нахьышур-
зекэ аугъоижымэ зэрагъэ-
зафээз, апэрэ музейр зэтыра-
гъязогъягъ. Етланэ нэмыкхэри-
мы ехыжъэгъе юфым къы-
хахъэхэ хъугъэх; Адыгэ хэку
музеим зэо ужым изэтегъеу-
цожын-зэтегъэлсыхъажынкэ-
юфышо зышлагъэу, гупшысеш-
хо зылэжыгъэу, лъэпкым
итарихъ культурэ кэзгууягъэр
Азэмэтэ Мин-Кыутас, етланэ аш-
пыдзагъэу, 1964 – 1984-рээ
ильесхэм Адыгэ хэку музейм
пэцшныгъэ дызезыхъагъэу,
Адыгейим музейхэр щыгъэлсы-
гъэнхэмкээ юфышо зылэжы-
гъэр ӏашхъэмэфэ Люб, я 90-рээ
ильесхэм музейм идиректоры-
гъэу, тарихъ ыкыи бээ шлэнгъэ-
лэжъэу Абрэдж Альмир адигэ-
лъэпкъ лъапсэр, тарихъыр
ухумэгъэнимкээ шлоу ашлагъэр-
тшыгъупшэ хъуштэп.

Анахайр музейхэр бэү ёшыэ зыхъугъэр икыгъэ я ХХ-рэлэштэгэйн ыклэм адэжэй: ахэр зэфэдэкэ къалэу Мыеекуулэ, псөольшэши фирмэу «Зэкъошныгъэм» культурэмкэ и Унэ, профтехучилищэу А. К. Тхъаклы-шынэр зидиректорыгъэм, станичэу Дондуковскэм культурэм

тъэу зэрагъягъотхэмэ зэйгаага-
клехэу фежьагь. Апэу ал кын-
рагъягъягъэмэ ашыщыгъэх:
адыгэ лэнэ лъэкъуицыр, лъэкъу-
чыр, онджэкс машлор, хъакъу-
шикъухэу пэсэрэ адигэхэм
агъэфедэштыгъэхэр, пхъэм
хашыкыгъэхэ лэгъэ куухэу
апсхэр, пхъэ къашыкъ зэфэш-
хъафхэр, тхъууалъэр, мыжъо-
ыкыл пхъэшхъал зэтетхэу зэ-
рхыхъаджэштыгъэхэр.

умышлэнэү, шækл ляпапэм – дэнэлжкум, къэтэбэ куплтым, чэрэзышшо члапцлэм, уцышьом ахэшшыкыгэе саеу тыжын бэггуулэх кылум кыргъэклэраклэу, зиашхъэ бэлгэхээр, зылпапэ ыкчи

нэ музей, аш ыпашхъэ ит саугъетыр. Мыш дэжьым кыхэ-згээшымэ сшоигту Төүцожь Цыгъо ыки Андирхье Хүснен яллитературнэ музейхэм ягъэ-псын-гъэхъазырын кызызэуҳын, ахэмкэ къэлэтэн-текстхэм ятхын Адыгэ къэралыгъо кілэеғъеджэ институтым филологиемкэ на-дигэ отделение къэсүүхыгъэ къодыу, Адыгэ хэку музейм научнэ йоғышшэу йоғыр щезгъэ-къэм къыщызэуахыгъ. Мы ли-тературнэ музейиши къэралыгъо статус я!, непэ къызнэсэгъэм зыц!ек!е кызызэуахыгъэхэр цыфхэм арагъашшэху, ныбжык-ки, кіләццык!у, хяк!и, нэмык-ки як!уап!эх. Лъепкъым пае зышхъамысъжыгъэх тхак!о-хэм, усак!охэм, лыыхъужхъэм аш фэдэ лъытэнэгъэ-гъэшшоны-гъэр ежъ-ежырэу къызыфалэ-жыжыгъэ шыыпкъэу ѿт.

Адыгэ Республикари щылэ хъульяу, АР-м и Лъэпкъ музей Абрэдж Альмир идиректорэу, адигэ тхыгъэ литературам ильяс-псэгъеуцу, тхэкю цэрылоу Кіэрэшэ Тембот къызыыхъульяэр ильяеси 100 зэрэхъурэм епсэйгъэу иллтратурунэ музей, ежь тхэкю синтаксиса музей.

Бзылъфыгъэмрэ шэн-хабзэхэмрэ

Асыет Москва кІощт

«Адыгэ макъэм» кызэрэхиутыгъагъэу, «Пачыхъэ гуаш» зыфиорэ зэнэкъокъур джырэблагъэ Краснодар щыкуагъ. Адыгейм, Абхазым язаслуженнэ артисткэу Уайкъокъо Асыет шуухъафтын шыхъаэр зэхэшаклохэм кыфагъашьошагъ.

— Асыет, тигъэзет-еджэхэм ацІакІэ тыпф-гушю.

— Тхъаугъэпсэу.

— Краснодар краим из-Лухыгъэ зэнэкъокъу ухэлэжъенэу зэрэхъугъэм тиццигъэгъузэба.

— Аш шъеф хэльэп. Къэбарыр зызехсэхым, сыкІеупчагъ. Зэхэшаклохэм кысфалотагъэр сшошьешгъоныгъ.

— Шуухъафтын шихъа-Іэр кыдэзыхы зышигъуагъэр макІэп. Хэта е сида зэнэкъокъум уфэзы-щагъэр?

— Бзылъфыгъэм щылэнгъэм чыпіеу щырилэм, бзылъфыгъэмрэ унагъомрэ язэпхынгъехэм, нэмыкхэм афэгъэхыгъэу зэрэшчтэйм сидахыхыгъ. (Асыет мэшхы, зэнэкъокъум зыфишхэзьырынрэгукІэ кызэрэхихыгъэм рыхкэ-тъожырэп. Е. Н.).

— Зэхэшаклохэм ациш бзылъфыгъэм уигъэгү-шихуагъэу уиIoшигъуагъэм кысаIаагъ.

— Ош-дэмышэу ар кызэрэшифагъ. Татьяна Нисковская им 5 enly. Ным иобраз тхаклохэм кырашотыкы, артистхэм спектаклэхэм кыщаагъэльягъ зыхъуки зэгъэшненэу ашырэр макІэп. Зэнэкъокъум ипроект ишаа Татьяна Нисковская им фэдэ къэбархэу кытфилотагъэхэм сэркэл мэхъанэ ялагъ.

— Нэбгырэ 18 зэнэкъо-къугъ. Аэрэ чыпІэм узэр-рэфкІогъэ шыкІэм ты-тегъэгүщиIаба.

— Ны дэгүум унагъом нэуасэ зэрэшишхээрмкэ зэнэкъокъур туублагъэ. Ятлонэрэ едзыгъом бысымгуашэр пшэрхъаным, ланэр зэгъэфагъэу кызэрэхихыгъэ-

ным зэрафэшэсагъэм фэгъэхыгъагъ.

— Иэдэб пхэлъэу пицэри-хапІэм узэрэшызекІорэм уиIoшигъуагъэр кытегу-щиIаагъэу зэп зэрэшхэсхы-гъэр.

— Осэш купым хэтхэр тадэхж къаклохи, лылыбжээр, щып-пластиэр зэрэзгъэхьазырыхэрэм кыльыпльагъэх. Адыгэ шхыны-гъохэр хакушхъэм зэрэтхэу гъэтхэ къэгъагъэм фэдэу мэIешю кыапыкырэр осэшхэм агъашгъуагъ, ежхэм льепкь шхыныгъохэр агъэхьазырхэ ашо-игьоу упчэхэр кысатагъэх.

— Ятлонэрэ едзыгъом үүж зэнэкъокъум текІо-нигъэ кызэрэшыдэхы-штыр нафэ хъугъагъэу осэшIаагъ кыаIаагъ.

— Зэфхысыжхээр зашыхэхэм, бэкэ апэ сишигъэу зэнэкъокъум кыыштылтэгъуагъ. Аш пае кыссымыгъанэу ящэнэрэ едзыгъом, зэуIагъуагъем схэлжэхагъ.

— Футболым зыфбэгъа-зэмэ, командэр ары зыцІэ кыраIорэр. Уайкъокъо Асыет...

Кызгурлыагъ кыапломэ шош-игьор. Адыгэ Республика, республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахимэ ыціл зыхырэм ялпы-клоу сишигъагъ. Адыгэ Республика и Лъышхъаэу Къумпыл Мурат, республикэм культурэмкэ иминистрэу Аулъе Юрэ, Лъэпкъ театрэу И. Цэй ыціл зыхырэм ихудожественнэ пащэу ХъакІэгъогу Къэсэй, нэмыкхэу зэхэшэн юфыгъохэмкэ кызгоуца-гъехэм, гукэ сишигъэчэфыгъэхэм гээзтэймкэ «тхъашуегъэ-псэу» яслюзы сшошгыуагъ.

Зэнэкъокъум гъусэ кыышып-фэхъурэм, уиоф утэзгъэгушхорэм пэшхорыгъэшьеу уегъэрхъаты, гумэкыгъохэр щыгъэ-хаты, гумэкыгъохэр щыгъэ-

зыенхэмкэ амалхэр къэогъотых.

— Орэдхэр къэшьуIаагъэх, шуукъишишьуагъ, дахэу зы-шиуфапээзэ бзылъфыгъэм иснаушигъэ кыхэжьу-гъишигъ.

— Ящэнэрэ едзыгъор ары тицэгүүштэйгээрэ. Адыгэ саер сишигъэу пчэгум сишигъэхэм, Иэгутеошхокэ кыспэгъокыгъэх.

Уайкъокъо Асыет телефонир кышти, Краснодар щыкІогъэ зэнэкъокъум кыыштырхагъэм тицэгүүштэйгэ. Зэлташшэрэ сурэтыш-модельерэу Стлашью Юрэ «Адыгэ Республика» зыфиоу шыгыгъэ адьгэ джанэр А. Уайкъокъом щыгъэу пчэгум кырыкыгъэ. Саер уцышуу, бзылъфыгъэм къе-шшэкыгъэ. Асыет ыIаагъэр зызэкли-щихэм, адьгэ быракъым кыхэлдидыкыхэрэ жуагъохэр къэжьишигъэх, щэбзиши, гүшүIаагъ «Адыгэ Республика» зыфиохэрэр къэштэйгъэх.

Осэшхэм язакъоп, Асыет къенэкъокъухэрэ бзылъфыгъэхэри мэгушлох, Игү кыфытеох. Адыгэ лъялжын итарих, шэн-хабзэхэр А. Уайкъокъом кыгъэштэйгъуагъэх, орэд къафишигъэ.

Краснодар краим ишьолтырхэм кырыкыгъэхэ бзылъфыгъэхэр 17 мэхъух. Ахэри дахэх, нэр пшэхахы. Ягущылаки, якъэшшуаки узыгэ-пшэх.

ЕплыкІэхэр

Адыгэ шуушашэм, адьгэ быракъым ямэфкхэр Республика зэрэшишхээрэм, дунаим щыцІэ-рило сурэтыш-модельерэу Стлашью Юрэ, нэмыкхэм сишигъэу сишигъэхэм тицэгүүштэйгъагъ, — А. Уайкъокъом зэдэгүүштэйгъур лъягъэкыятэ. Цыфхэм яеплтыкхэр сшошгыуагъ.

Тицэгүүштэйгъур лъягъэкыятэ. Цыфхэм яеплтыкхэр сшошгыуагъ.

— 2019-рэ ильэсир теат-

рэм и Ильэс. Уайкъокъо Асыет имурадхэм защи-дгъэгъуазэ тицIоигъу.

— ХъакІэгъогу Къэсэй сишигъэзхэрэ ролхэр къесшы-щих, спектаклэхэм схэлжэхъэштэйгъэх.

— Фестивалэу «Пишиз театральном» гъогогъу-тицIо, Дунэе фестивалэу «Кавказский меловой кругым» зэ бзылъфыгъэ роль шихъаIэм икъишишынкээзэ аэрэ чыпIаагъэр къашидэхыгъэх.

— Ар сэ сизакьюо сишигъэхъа-гъау сплытэрэп. Сиофишигъуагъем сафэрэ. Театрэм пыщагъэхэу кытэлплихэрэм хэушхъафыкыгъэ-гъэу «тхъашуегъэпсэу» ясэлжэхъэ.

— Асыет, спектаклэхэу «Нысхъапэм», «КъокIа-сэм», «Шапсыгъэ пиши-шъэм», «Мэдэям», «Кав-казский меловой кругым» бзылъфыгъэ роль шихъа-Іаагъэр къашиошынх. Рольхэм гүкІэ уаххъаныр оры-кIэ сида?

— Ар сипшээриль шихъаIэм сэлжээтийтээ. Цыфхэм театрэм ыбзэ-кэ япто пишигъор альыгъээ-сныр зымыуасэ щынэл.

— Ролым укъыхэй-жыныр...

— Ари Iашшээп. «Нысхъапэм» Назий, «Кавказский меловой кругым» Асыет, «Шапсыгъэ пиши-шъэм» Гулэз ярольхэр къашиошынхээзэ щынэгъээр наху куоу кызгурлыо хуульэ.

— Пишишьэу Гулэз зы-цIэр бэн.

— Ар сэри сэгъэшагъо.

— Спектаклэм еплы-гъэхэм ацишхэм пиши-шъэу къафхъурэм Гулэз фаусыцтэу къаIаагъорыхылIаагъ.

— КIэрэшэ Тэмбот адьгагъэм, адьгэ шуушашэм, фэшхъафхэм афэгъэхыгъэу ытхыгъэхэм уяджээ, упчэхэр яджеуалхэр къэогъотых. Сыфай нахуяаэрэ аш фэдэ къэгъэлэ-тэйхонхэм схэлжэхъэшнээ.

— Пишиз и Сэтэнэ-Гуа-щэ узэрхъугъэм тигъэ-гушюIаагъ. Урысырем икIаагъ энэкъокъуу си-дигъуа зы-шиIаагъыр?

— Йоныгъо мазэм Москва сишигъэштэйгъэрэ. Адыгэ орэдхэрэ аш къынчишоштых, тицэгүүштэйгъэрэ ыціл наху лъагэу сиэти сшошгыуагъ.

— Уимурадхэр къыбдэ-хуунхэу ифэтицIо.

— Тхъаугъэпсэу.

— ЕМТЫИЛЬ Нурбый. Сурэтым итэй: Пишиз и Сэтэнэ-Гуашэу Уайкъокъо Асыет.

Зэхэзышагъэр ыкИи кыдэзы-гъэкIырэр:

Адыгэ Республика, лъэпкъ Юфхэмкээ, Икъыб къэралхэм ацы-пэзурэ тильэпкъэ-гъуухэм адьярээ зэхэзышагъэрэ. Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыд-шиIэр:

385000, кт. Мыекуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79,

Редакцием авторхэм къаIихырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхъапхэу зипчагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлхэр, шрифтыр 12-м наху цыкIунэу щытэп. Мы шапхэхэм адимыштэрэ тхъагъэхэр редакцием зэхэгъэлжийныхъ. E-mail: adygoe@mail.ru

Зыщашыхытагъэр:

Урысы Федерацием хэутийн Иофхэмкээ и Министрствэ и Темир-Кавказ ЧыпIэ гъэлжээшлап, зэраушыхытагъээ номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщашытагъэр

ОО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кт. Мыекуапэ, ур. Пионерскэр, 268

ЗэкIэмкИ пчагъэр 4300

Индексхэр П 4326

П 3816

Зак. 931

Хэутийн узьши-кээтхэнэу щыт уаххъэр

Сыххъатыр 18.00

Зыщашытагъэхъэх уаххъэр

Сыххъатыр 18.00

Редактор шихъаIэр

Дэрбэ Т. И.

Редактор шихъаIэм итуадзэр

МэшлIэкъо С. А.

Пишиз и Сэтэнэ-Гуашэу Уайкъокъо Асыет.

Хурмэ Х. Х.